İMAN VE MAHİYETİ

2. ÜNİTE

ÜNİTEMİZE HAZIRLANALIM

1. “Kalp ile tasdik” ve “dil ile ikrar” kavramlarını araştırarak defterinize yazınız.
2. Gayb kavramını araştırarak defterinize yazınız.
3. İnanmakla ibadet etmek arasında nasıl bir ilişki vardır? Araştırınız.
4. İcmali ve tafsili iman nedir? Araştırınız.
5. Mümin, münafık, kâfir, müşrik kavramlarını araştırarak defterinize yazınız.

1. İman ve İmanın Mahiyeti

İman sözlükte tasdik etmek, doğrulamak, söylediğini kabullenmek, gönül huzuru ile benimsemek, karşısındakine güven vermek, ikrar etmek, şüpheye yer vermeyecek şekilde kesin olarak, içten ve yürekten inanmak anlamlarına gelir.

İmanın terim anlamı; Hz. Peygamberin Allahu Teala'dan getirdiği kesin olarak bilinen hükümlere (zarûrât-ı dîniyye)[1] kalben inanmak (tasdik) ve bunu dil ile söylemektir (ikrar). Peygamberimizin (s.a.v) haber verdiği şeyleri tereddütsüz kabul etmek, bu haberlerin gerçek ve doğru olduğuna gönülden inanmak demektir.[2]

B BİLGİ KUTUSU

Zarûrât-ı dîniyye; "dine ait olup bilinmesi ve inanılması gereken esaslar" anlamına gelir. İmamı Maturidi'ye göre bunları kabul ve tasdik etmek her mümin için farzdır. Bunlardan şüphe etmek müminin imanını zedeler.

Altı iman esasının yanı sıra kesin olarak sabit bulunan bir takım emirler, yasaklar ve uyulması istenen esaslar yani bazı amelî ve ahlâkî hükümler de bu kapsama girer. Mesela beş vakit namazın, zekâtın, Ramazan orucunun ve imkân olunca Hacca gitmenin farz olduğuna inanmak; içki içmenin, haksız yere birini öldürmenin, ana-babaya itaatsizlik etmenin, zinanın, yetim malı ve faiz yemenin ve buna benzer kesin nasslarla sabit olan yasakların haram olduğuna inanmak zarûrât-ı dîniyyedendir.

İmanın rükünleri, tasdik ve ikrardır. İmanın hakikati ve özü, kalbin tasdikidir. Başka bir deyişle, kalbin tasdiki, imanın değişmeyen aslî rüknüdür. Esasen, imanla bilgi arasında çok yakın bir ilişki söz konusudur. Çünkü bir kişinin iman etmesi için önce iman edeceği hususta bilgi sahibi olması gereklidir. Dolayısıyla her inanan kişi, neye inandığını bilir fakat her bilme inanmayı gerektirmez. İnanılacak esaslarla ilgili bilgiye iman denilebilmesi için kişinin kalbinde özgür iradeye dayalı bir tasdikin, teslimiyetin ve boyun eğişin bulunması gerekir.

İmanın temel rüknünün ve dolayısıyla da kişiyi mümin kılan hususun kalbin tasdiki olduğunu Kur'an ve hadisler bize göstermektedir:

"Ey Resul! Kalpleri iman etmediği hâlde ağızlarıyla 'inandık' diyen kimselerden ve Yahudiler'den küfür içinde koşuşanlar (ın hâli) seni üzmesin..."[3]

"Allah kimi doğru yola iletmek isterse onun kalbini İslam'a açar; kimi de saptırmak isterse göğe çıkıyormuş gibi kalbini iyice daraltır..."[4]

N NOT EDELİM

Tasdikin bulunmadığı salt bilgi, iman değildir. Mümin olmak için sadece bilmek yeterli olsaydı, Yahudi ve Hristiyanların Hz. Peygamberi, şeytanın da Allah'ı bildiği için mümin olmaları gerekecekti. Bu ise Kur'an ayetlerine aykırıdır.

İmanın temeli ve terk edilemeyecek rüknü, inanılacak hususları kalbin tasdik etmesidir. Bir kişi diliyle inandığını söylese bile kalbiyle tasdik etmezse mümin olamaz. Buna karşılık kalbiyle tasdik edip inandığı hâlde, dilsizlik gibi bir özrü sebebiyle inancını diliyle açıklayamayan veya tehdit altında olduğu için kâfir ve inançsız olduğunu söyleyen kimse de mümin sayılır. Yani baskı ve zorlama (*ikrah-ı mülci*) altında iken küfür içeren bir sözü söylemek veya fiili yapmak, kişiyi mümin olmaktan çıkarmamaktadır.

1. Mahmut Çınar, Zarûrât-ı Dîniyye, TDV İslam Ansiklopedisi, C 44 s. 138 .
2. bk. Mustafa Sinanoğlu, İman, TDV İslam Ansiklopedisi, C 22 s. 212.
3. Mâide suresi, 41. ayet.
4. En'âm suresi, 125. ayet.

İmanın aslî rüknü kalbin tasdiki olmakla birlikte kalpte neyin gizli olduğunu insanlar bilemediği için kalpteki inancın dil ile söylenip açığa vurulması gerekmektedir. Bu sebeple ikrar yani kalpte bulunan inancın dil ile ifade edilmesi, imanın bir parçası değil, ancak onun dünyevî şartıdır. Hatta Hanefî fakihleri ikrarın dünyevî açıdan bu önemli rolü sebebiyle onu da imanın bir rüknü (olmazsa olmaz parçası) olarak değerlendirmiş fakat kalp ile tasdikin asıl rükun, dil ile ikrarın ise zaid (ikincil derecede) rükün olduğunu belirtmişlerdir.

B BİLGİ KUTUSU

Sahabîlerden Ammâr b. Yâsir, Kureyş müşriklerinin ağır baskılarına ve ölüm tehditlerine dayanamayarak kalben inanmakla birlikte, diliyle Müslüman olmadığını, Hz. Muhammed'in dininden çıktığını söylemiş (ikrahı mülci) fakat sonradan Allah Teala şu ayeti vahyederek Ammâr'ın mümin bir kimse olduğunu buyurmuştur:

"Gönlü imanla dolu olduğu halde, zor altında olan kimse müstesna, inandıktan sonra Allah'ı inkâr edip gönlünü kafirliğe açanlara Allah katından bir gazap vardır; büyük azap da onlar içindir."

(Nahl Suresi, 106. ayet.)

Kalplerde neyin gizli olduğunu ancak Allah (c.c) bilir. Bir kimsenin iman ettiği, ya kendisinin söylemesiyle veya cemaatle namaz kılmak gibi mümin olduğunu gösteren belli ibadetleri yapmasıyla anlaşılır. O zaman bu kimse mümin olarak tanınır, Müslüman muamelesi görür. Müslüman bir kadınla evlenebilir. Kestiği hayvanın eti yenir, zekât ve öşür gibi dinî vergilerle yükümlü tutulur. Ölünce de cenaze namazı kılınır, Müslüman mezarlığına defnedilir. Eğer bir kimse inancını diliyle ikrar etmezse ona, Müslüman'a özgü bu tür hükümler uygulanmaz. İmanda ikrarın çok önemli olduğunu Peygamber Efendimiz şu hadisleriyle dile getirmişlerdir:

"Kalbinde zerre kadar iman olduğu hâlde 'Allah'tan başka ilah yoktur. Muhammed (s.a.v) O'nun elçisidir.' diyen kimse cehennemden çıkar."[5]

Dil ile ikrar bu derece önemli olduğu için genellikle iman, "kalp ile tasdik ve dil ile ikrardır" şeklinde tanımlanmıştır. Fakat imanı bu şekilde tanımlamak, kalbi ile inanmadığı hâlde "inandım" diyenin mümin olmasını gerektirmez. Nitekim Allah Teala buyurmuştur ki: **"İnsanlardan bazıları da vardır ki inanmadıkları hâlde 'Allah'a ve ahiret gününe inandık.' derler."**[6]

N NOT EDELİM

"İnsanlardan bazıları da vardır ki inanmadıkları halde 'Allah'a ve ahiret gününe inandık' derler. Onlar (kendi akıllarınca) güya Allah'ı ve müminleri aldatırlar. Halbuki onlar ancak kendilerini aldatırlar ve bunun farkında değillerdir. Onların kalblerinde bir hastalık vardır. Allah da onların hastalığını çoğaltmıştır. Söylemekte oldukları yalanlar sebebiyle de onlar için elîm bir azap vardır."

(Bakara suresi, 8-10. ayetler)

Gönülden inanmadığı hâlde, diliyle inandığını söyleyen kişi – kalpteki inanç ve ikrarı bilinemediği için – dünyada Müslüman gibi muamele görür. Fakat imanı bulunmadığı ve münafık olduğu için ahirette kâfir olarak muamele görecek ve cehennemde ebedî kalacaktır. Bu bilgilerden de anlaşılacağı gibi kalbin tasdiki, imanın rüknü olarak önemli bir temeldir. Dilin ikrarı da bu asıl ve gerçeğin tanınmasını sağlayan bir şarttır.

Çeşitli açılardan imanın tasnifi: İman, mümin olan kişinin inanç esasları hakkındaki bilgi düzeyi ve iman dairesine giriş süreci açısından farklı şekillerde tasnif edilmiştir.

5. Buhârî, İman, 33; Tirmizi, Cehennem, 9; İbn Mâce, Zühd, 37.
6. Bakara suresi, 8. ayet.

Taklidî iman - Tahkikî İman: Delillere dayalı olmaksızın, ana-babadan veya çevresindeki insanlardan görerek ve öğrenerek iman etmeye taklidî iman denir. Böyle bir iman aile başta olmak üzere çevrenin telkiniyle meydana geldiği için aslında İslam toplumunda doğup büyümüş olmanın doğal bir sonucudur. Delillere, bilgiye, araştırma ve kavramaya dayalı imana ise tahkikî iman denir.

Ehl-i sünnet âlimlerinin çoğunluğuna göre taklidî iman geçerlidir. Ancak kişi imanını akli ve naklî delillerle kuvvetlendirme yönüne gitmediği için sorumlu kabul edilmiştir. Taklidî iman, inkârcı ve sapık fikirli kişilerin ileri sürecekleri şüphelerle sarsıntıya uğrayabilir. Bunun için imanı; dinî ve aklî delillerle kuvvetlendirmek gerekir. Çünkü bu deliller, ileri sürülecek şüphelere karşı imanda direnç sağlar.[7]

"... Allah'tan başka bir yaratıcı var mı?..."
(Fatır suresi, 3. ayet)

İcmalî İman - Tafsilî İman: Tevhid ve şehadet kelimelerini inanarak söylemek, imanın ilk derecesi ve İslam'ın temel direğidir. Gerçekte Allah'ı (c.c) yegâne ilah tanıyan, Hz. Peygamberi Allah'ın peygamberi olarak kabullenen kişi, diğer iman esaslarını ve Peygamberimizin (s.a.v) getirdiği her şeyi toptan kabullenmiş demektir. Çünkü diğer iman esasları, Hz. Peygamber aracılığıyla bize bildirilmiş, onlara inanmanın gerekli olduğu o yüce peygamber kanalıyla bize ulaşmıştır. Öyleyse Allah Elçisi'ni tasdik, getirdiği şeylerde ona inanmak demektir. Tevhid ve şehadet kelimelerini inanarak söyleyen kimse, Hz. Muhammed'in (s.a.v) haber verdiği ve bizlere bildirdiği esasların hepsine birden iman ettiğinden bu imana icmalî (toptan) iman denmektedir[8].

Mümin sayılabilmek için icmalî iman yeterli olmakla birlikte, kişinin dinin diğer hükümlerini ve inanılması gerekli olan şeylerin her birini teker teker öğrenip onlara da inanması zorunludur.

İnanılacak şeylerin her birini açık ve geniş bir şekilde öğrenip bunlara ayrıntılı olarak inanmaya **tafsilî iman** denir. Tafsilî iman, imanın en geniş şeklidir; bu sebeple üç derecede incelenmektedir:

Birinci derece; Allah'a (c.c), Hz. Muhammed'in (s.a.v) Allah'ın (c.c) peygamberi olduğuna ve ahiret gününe kesin olarak inanmaktır. Tafsilî iman, icmalî imana göre daha açık ve daha geniştir. Çünkü burada ahirete iman da özellikle belirtilmiş ve yer almıştır.

İkinci derece; Allah'a (c.c), Allah'ın meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe, öldükten sonra tekrar dirilmeye, cennet ve cehennemin, mükâfat ve azabın varlığına, kaza ve kadere inanmaktır. Yani tafsilî imanın ikinci derecesi, *âmentü*de ifade edilen prensiplerdir.

N NOT EDELİM

Kelime-i Tevhid ve Kelime-i Şahadet

لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ

Allah'tan başka ilah yoktur. Muhammed O' nun elçisidir.

أَشْهَدُ أَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

Ben Allah'tan başka ilah olmadığına,
Muhammed'in O'nun kulu ve elçisi olduğuna şahitlik ederim.

7. bk. A.Saim Kılavuz, Anahatlarıyla İslam Akaidi ve Kelam'a Giriş, s. 52.
8. bk. A.Saim Kılavuz, Anahatlarıyla İslam Akaidi ve Kelam'a Giriş, s. 49-51.

Üçüncü derece ise; Hz. Peygamber tarafından bize ulaştırılan, manası açık ayet ve mütevatir hadislerle sabit olan haber ve dinî hükümlere, Allah (c.c) ve Resul'ünün bildirdiği şekilde, ayrıntıları ile tek tek inanmaktır. Mesela namaz, oruç, zekât, hac vb. farzları; helal ve haram olan şeyleri öğrenip bütün bunların farz, helal, haram olduklarını yürekten tasdik etmek tafsilî imanın üçüncü ve en geniş derecesidir.

Müslüman olmak isteyen bir kimse, icmalî iman ile İslam'a girmiş olur. Bu iman üzere ölürse neticede cennete girer. Dolayısıyla icmalî imanın, yeni Müslüman olanlar ile akıl ve öğrenme seviyesi bakımından inanılacak hususların ayrıntılarını kavrayamayan kimseler için söz konusu olduğu söylenebilir. İcmalî iman, nihaî kurtuluş için yeterli olsa da tafsilî iman Müslüman'ın imanını yüceltir, olgunlaştırır, sağlam temeller üzerine oturtur. Allah'ı (c.c) ve O'ndan geleni gönülden tasdik ettikten sonra, Hz. Peygamberin açıkladığı tüm buyruk ve yasakları bütünüyle öğrenmesi, kabullenmesi ve uygulaması gerekir. Tafsilî imanın üçüncü derecesi, *zarûrât-ı dîniyye* denilen ve inanılması zorunlu bulunan bütün inanç, ibadet, muamelât ve ahlâk hükümlerine inanmayı içermektedir.[9]

O OKUYALIM

ÂMENTÜ

"İnandım" anlamına gelen "âmentü", İslam'ın iman esaslarını ana hatlarıyla ifade eden bir terimdir. Ayet ve hadislere dayanarak "âmentü" şöyle bir formül hâline getirilmiştir:

اٰمَنْتُ بِاللّٰهِ وَ مَلاَئِكَتِهِ وَ كُتُبِهِ وَ رُسُلِهِ وَالْيَوْمِ
الْآخِرِ وَبِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَ شَرِّهِ مِنَ اللّٰهِ تَعَالَى
وَالْبَعْثُ بَعْدَ الْمَوْتِ حَقٌّ اَشْهَدُ اَنْ لآ اِلٰهَ
إِلَّا اللّٰهُ وَ اَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ

"Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe, kadere, hayr ve şerrin Allah'tan olduğuna iman ettim. Ölümden sonra diriliş gerçektir. Allah'tan başka ilah olmadığına, Muhammed'in O'nun kulu ve elçisi olduğuna şehadet ederim."

N NOT EDELİM

Zarûrât-ı dîniyye, kesinlik arz ettiğinden bunların varlığı ictihada konu teşkil etmez.

İman - İslam İlişkisi: İslam sözlükte, "itaat etmek, boyun eğmek, bağlanmak, bir şeye teslim olmak, esenlikte kılmak" anlamlarına gelir. Terim olarak, "Yüce Allah'a itaat etmek, Hz. Peygamberin din adına bildirmiş olduğu şeylerin hepsini kalp ile tasdik edip dil ile söylemek, inandıklarını yaşamak, sözleri ve davranışları ile kabul edip benimsediğini göstermek" demektir.

Kur'an-ı Kerim'de iman ile İslam bazen aynı bazen farklı anlamda kullanılmıştır. İman ile İslam aynı anlamda kullanılırsa da İslam kelimesi, İslam'ın gerekleri olan hükümlerin dinden olduğuna inanmak, İslam'ı bir din olarak benimsemek ve ona boyun eğmek manasına gelir.

İman ile İslam'ın farklı kavramlar olarak ele alınması durumunda her mümin, müslim olmakta fakat her müslim, mümin sayılmamaktadır. Çünkü bu anlamda İslam, kalbin bağlanışı ve teslimiyeti değil de dilin ve organların teslimiyeti, belli amellerin işlenmesi demektir. İslam daha genel bir kavram, iman daha özel bir kavram olmaktadır. Mesela münafık, diliyle Müslüman olduğunu söyler, buyrukları yerine getiriyormuş izlenimi verir fakat kalbiyle inanmaz. Münafık gerçekte inanma-

T TARTIŞALIM

Amentüdeki iman şartlarıyla İslam'ın beş şartını göz önünde tutarak mümin ve Müslüman kavramlarının birbiriyle olan ilişkisini tartışınız.

9. Saim Kılavuz, Anahatlarıyla İslam Akaidi ve Kelama Giriş s. 50.

dığı hâlde, dünyada Müslüman'mış gibi gözükebilir[10]. Örneğin Hucurat suresi 14. ayet-i kerimede iman ile İslam ayrı kavramlar olarak zikredilmektedir : **"Bedeviler inandık dediler. De ki: Siz iman etmediniz ama boyun eğdik deyin. Henüz iman kalplerinize yerleşmedi..."**

İmanın Artması ve Eksilmesi: İmanın artması ve eksilmesi konusuna iki açıdan bakılabilir.

1. İman, inanılması gereken hususlar açısından artmaz ve eksilmez. Çünkü bir kimse inanılacak esasların hepsini kabul etse fakat bir veya birkaçına inanmasa, mesela meleklere veya namazın farz oluşuna yahut adam öldürmenin haramlığına inanmasa iman etmiş sayılmaz. İman edilecek esaslardan birini kabul etmeme durumunda iman gerçekleşmemiştir ki artması veya eksilmesi söz konusu olsun. Herkes aynı şeylere iman etmekle yükümlüdür. İnanılacak esaslar konusunda âlimle cahil, peygamberle peygamber olmayan, kadınla erkek arasında hiçbir fark yoktur. İmam Ebû Hanîfe, bu konuda şu güzel açıklamayı yapar: "İman artmaz eksilmez. Çünkü imanın artması, ancak küfrün eksilmesi ile imanın eksilmesi de ancak küfrün artmasıyla mümkün olabilir. Bir şahsın aynı anda hem mümin hem de kâfir olması ise yanlış bir düşünce şeklidir."[11]

A ARAŞTIRALIM

"Ey iman edenler! Allah'a, Peygamberine, Peygamberine indirdiği Kitab'a ve daha önce indirdiği kitaba iman ediniz. Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve ahiret gününü inkâr ederse tam manasıyla sapıtmıştır. "

(Nisâ suresi, 136. ayet.)

Yukarıdaki ayetin "Ey iman edenler" ile başlamasını ve sonrasında "iman ediniz" denilmesinin sebebini bir tefsir kitabından araştırınız.

2. İman, nitelik yönünden yani güçlü veya zayıf olma açısından artma ve eksilme gösterir. Kiminin imanı kuvvetli ve olgun, kiminin ki ise zayıftır. İman kişide işitme ve düşünmeye bağlı bilgi ve inanç (ilme'l-yakîn) seviyesinde olabildiği gibi görmeye dayalı bilgi ve inanç (ayne'l-yakîn) ve yaşamaya ve iç tecrübeye dayalı bilgi ve inanç (hakka'l-yakîn) seviyesinde de olabilir. İmanda bu çeşit bir farklılığın bulunduğuna ayet ve hadislerde de işaret edilir. Mesela Hz. İbrahim ölüleri nasıl dirilttiğini göstermesini Allah'tan (c.c) istemiş, Yüce Allah'ın **"İnanmadın mı?" sorusuna "...Hayır! İnandım fakat kalbimin mutmain olması için (görmek istedim)..."**[12] cevabını vermiştir. Böylece onun Allah'ın (c.c) ölüleri nasıl dirilttiğini gördükten sonraki imanının önceki imanından daha kuvvetli olduğu belirtilmiştir.

N NOT EDELİM

"Mal biriktirme arzusu sizi ölünceye kadar oyaladı. Hayır! Yakında bileceksiniz! Elbette yakında bileceksiniz! Gerçek öyle değil! Kesin bilgi (ilme'l-yakîn) ile bilmiş olsaydınız, (orada) mutlaka cehennem ateşini görürdünüz. Sonra onu ahirette çıplak gözle kesin olarak (ayne'l-yakîn) görecek (ve bilecek)siniz. Nihayet o gün (dünyada yararlandığınız) nimetlerden elbette ve elbette hesaba çekileceksiniz."

(Tekasür suresi, 1-8. ayetler.)

Ayette geçen ilme'l-yakin ve ayne'l-yakin ifadelerinden anladıklarınızı defterinize not ediniz.

10. Komisyon, TDV İlmihali, "İman ve İbadetler", C 1, s. 75.
11. Ebû Hanîfe, "Ebû Hanîfe'nin Vasiyyeti", İmâm-ı Azam'ın Beş Eseri içinde, s. 73.
12. bk. Bakara suresi, 260. ayet.

Kur'an-ı Kerim'deki **"...İman edenlere gelince (her inen sure) onların imanlarını arttırır ve onlar sevinirler."**[13]; **"İmanlarını bir kat daha arttırsınlar diye müminlerin kalplerine güven indiren O'dur."**[14] ; **"Müminler ancak, Allah anıldığı zaman yürekleri titreyen, kendilerine Allah'ın ayetleri okunduğunda imanlarını arttıran ve yalnız Rableri'ne dayanıp güvenen kimselerdir."**[15] anlamındaki ayetler ile bu konudaki hadisler, imanın kuvvet yönüyle farklı seviyelerde olabileceğini, nitelik yönüyle artma ve eksilme gösterebileceğini ifade etmektedir.

Bilgiyi görerek elde etmek onu daha kalıcı ve inandırıcı hale getirir.

2. İman ve Amel Arasındaki İlişki

Amel; iradeye dayalı iş, davranış ve eylem demektir. Esasen tasdik ve ikrar da birer ameldir. Ancak amel deyince daha çok kalp ve dil dışında kalan organların ameli anlaşılmaktadır. Bu durumda iman ile amel birbirinden ayrı şeyler olmasına, amel imanın bir parçası olmamasına rağmen, her ikisi arasında çok sıkı bir bağ ve ilişki bulunmaktadır.

Amel imanın ayrılmaz parçası değildir: Ehl-i sünnet âlimlerine göre amel, imanın parçası, rüknü ve olmazsa olmaz rüknü değildir. Bu sebeple bütün dinî esasları kalpten benimsemiş fakat çeşitli sebeplerle buyrukları yerine getirmemiş veya yasakları çiğnemiş olan kimse, işlediği günahı helal saymadığı müddetçe mümin sayılır. Çünkü:

1. Kur'an-ı Kerim'de **"iman edenler ve salih amel işleyenler"** ifadesinin geçtiği pek çok ayet vardır.[16] Bu ayetlerde "iman edenler" ile "salih amel işleyenler" ayrı ayrı zikredilmiştir. Eğer amel imanın bir parçası olsaydı, "iman edenler" denilince ayrıca "salih amel işleyenler" demeye gerek kalmazdı. Çünkü bir şeyin bütünü ifade edildiğinde, bütünle birlikte onun parçalarının da tek tek sayılması gerekmez. Mesela "Ali geldi" dendiğinde, Ali'nin birer parçası olan organları da sayılarak "Ali ve ayakları, elleri ve başı geldi" denilmez.

T TARTIŞALIM

"Asra yemin ederim ki insan gerçekten ziyan içindedir. Bundan ancak iman edip salih amel işleyenler, birbirlerine hakkı tavsiye edenler ve sabrı tavsiye edenler müstesnadır."

(Asr suresi, 1-3. ayetler.)

Yukarıdaki sureyi iman amel ilişkisi açısından tartışınız.

N NOT EDELİM

"İşte onlar, Rablerinin ayetlerini ve O'na kavuşmayı inkâr eden, bu yüzden amelleri boşa giden kimselerdir ki biz onlar için kıyamet gününde tartıya gerek duymayacağız."

(Kehf suresi, 105. ayet.)

13. Tevbe suresi, 124. ayet.
14. Fetih suresi, 4. ayet.
15. Enfâl suresi, 2. ayet.
16. bk. Bakara suresi, 277. ayet; Yunus Suresi, 9. ayet; Hûd suresi, 23. ayet.

2. Bazı ayetlerde iman, amel için bir ön şart olarak konmuş, iman olmadan amelin geçerli olmayacağı bildirilmiştir. Örneğin **"Rableri'ni inkâr edenlerin durumu şudur: Onların salih amelleri, fırtınalı bir günde rüzgârın şiddetle savurduğu küle benzer. (Dünyada) kazandıkları hiçbir şeyin (ahirette) yararını görmezler. İşte asıl kayıp, asıl sapıklık budur."**[17] ayetinde verilen örnekle iyi işlerin, iman olmadıkça Allah (c.c) katında değer kazanmayacağı bildirilmiştir. **"Her kim mümin olarak salih amel işlerse, artık o, ne zulümden ne de hakkının çiğnenmesinden korkar."**[18] ayetinde de görüldüğü üzere eğer iman ile amel aynı şey olsaydı, o zaman ayrı ayrı zikredilmezdi.

İman amel ilişkisi bağlamında büyük günah: Bazı ayetlerde büyük günahın imanla birlikte bulunabileceği ifade edilmiştir. Örneğin **"Eğer müminlerden iki grup bir birleriyle vuruşurlarsa aralarını düzeltin ..."**[19] ayetinde adam öldürerek büyük günah işlemiş kişilerden "müminler" diye söz edilmiştir. Eğer amel imanın parçası olsaydı, bu kişiler "mümin" olarak anılmazlardı.

B BİLGİ KUTUSU

Ayet ve hadislerde büyük günah olduğu belirtilen, işleyenleri hakkında tehdit ifadeleri kullanılan veya dünya ya da ahiretteki ceza hükümleri gösterilen fiiller ile ayet ve hadislerde açıkça belirtilmediği hâlde aynı kötülükleri içeren benzer davranışlara büyük günah (kebîre) denir.

Kur'an-ı Kerim'de büyük günahlara ilişkin farklı ayetlerde beyanlar bulunduğu gibi ayetlerde bunların bazıları bir arada zikredilmiştir Örneğin En'am suresi 151-153. ayetlerde şu şekilde geçmektedir: **"Ey Muhammed!) De ki: Gelin, Rabbinizin size haram kıldığı şeyleri okuyayım: O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın. Anaya babaya iyi davranın. Fakirlik endişesiyle çocuklarınızı öldürmeyin. Sizi de onları da biz rızıklandırırız. (Zina ve benzeri) çirkinliklere, bunların açığına da gizlisine de yaklaşmayın. Meşrû bir hak karşılığı olmadıkça, Allah'ın haram (dokunulmaz) kıldığı canı öldürmeyin. İşte size Allah bunu emretti ki aklınızı kullanasınız. Rüşdüne erişinceye kadar yetimin malına ancak en güzel şekilde yaklaşın. Ölçüyü ve tartıyı adaletle tam yapın. Biz herkesi ancak gücünün yettiği kadarıyla sorumlu tutarız. (Birisi hakkında) konuştuğunuz zaman yakınınız bile olsa âdil olun. Allah'a verdiğiniz sözü tutun. İşte bunları Allah size öğüt alasınız diye emretti. İşte bu, benim dosdoğru yolum. Artık ona uyun. Başka yollara uymayın. Yoksa o yollar sizi parça parça edip O'nun yolundan ayırır. İşte size bunları Allah sakınasınız diye emretti.".**

Büyük günahların neler olduğu konusunda hadislerde de çeşitli bilgiler vardır. Peygamberimiz (s.a.v) bir hadisinde, "*Size büyük günahların en büyüklerinden haber vereyim mi? Onlar, Allah'a ortak koşmak, ana-babaya itaatsizlik ve yalancı şahitliktir.*" (Buhârî, Edeb, 6; Müslim, İman, 38; Tirmizi, Tefsir, 5.) buyurmuş, bir başka hadislerinde "*Mahveden/helak eden yedi günahtan sakınınız. Onlar, Allah'a ortak koşmak (şirk), sihir yapmak, haksız yere Allah'ın haram kıldığı cana kıymak, yetim malı yemek, faiz yemek, savaş meydanından kaçmak ve bir şeyden habersiz namuslu mümin kadınlara zina iftirasında bulunmaktır.*" (Buhârî, Vesâyâ, 23; Müslim, İman, 38; Ebû Dâvûd, Vesâyâ, 10.) diyerek büyük günahların yedi tanesini zikretmiştir. Bir başka hadiste büyük günahların sayısı dokuz olarak belirtilmiş, ana-babaya itaatsizlik ve Mescid-i Haram'da günah işlemek de bunlara eklenmiştir (Ebû Dâvûd, Vesâyâ, 10).

17. İbrahim suresi, 18. ayet.
18. Tâhâ suresi, 112. ayet.
19. Hucurât suresi, 9. ayet.

Peygamber Efendimiz döneminden itibaren Ehl-i sünnet âlimleri, kalbinde imanı bulunduğu ve bunu diliyle söylediği hâlde dinin emrettiği amelleri işlemeyen veya bazı yasakları çiğneyen kimseleri – yaptıklarını helal ve meşrû görmedikleri sürece – mümin saymışlar, Müslüman'a mahsus haklardan istifade ederek hayat sürmelerine karşı çıkmamışlardır. Bu kimselerin günahkâr "mümin" oldukları konusunda fikir birliği (icmâ) etmişlerdir.

B BİLGİ KUTUSU

Kalbinde iman bulunup inancını diliyle söyleyen fakat çeşitli sebeplerle ameli terk eden, şirk dışındaki büyük günahlardan birini işleyen kimse, işlediği günahı helal saymıyorsa mümindir, kâfir değildir. Fakat büyük günah işlediği için ceza görecektir. Ancak bu kimse için tövbe kapısı açıktır. Yüce Allah böyle bir kimseyi ahirette dilerse affeder, dilerse affetmez, cezalandırır.

Amelin Gerekliliği ve İmanla Olan İlgisi

İman ile amel birbirlerinden farklı olmakla birlikte, âdeta etle tırnak, ruh ile bedenin birbiriyle irtibatı gibi bağlantılıdırlar. Çeşitli sebeplerle ibadet ve ahlâkî davranışlardan birisini yerine getirmeme ya da haram olan bir fiili yapma sebebiyle amelde kusur, mümini dinden çıkarmaz. Ancak imanını olgunlaştırmak imanı üstün bir dereceye yükseltmek ve böyle iman sahiplerine Allah'ın (c.c) vaat ettiği nimetlere kavuşmak için ibadet ve amel gereklidir.

Amelsiz iman, meyvesiz bir ağaca benzer.

İman ile amel arasında iki yönlü bir ilişkiden söz edilebilir. İmanın amele etkisi bakımından düşünüldüğünde, gerçek bir imanın, kişiyi doğru amelde bulunmaya sevk etmemesi mümkün değildir. Kalpte gizli kalmış fakat kişinin davranışları üzerinde etkisi görülmeyen, hayata yansımamış bir imanın ne kadar sağlıklı bir iman olduğu şüphelidir. Böyle bir iman, meyvesiz ağaca benzer.

Amelin imana bakan yönü açısından düşünüldüğünde ise, kalpte bulunan imanın varlığını devam ettirmesi, sağlamlaşması, gücünü arttırması ve çevreye yansıması için de ibadet, amel ve ahlâkın gerekli olduğu âşikardır. İnsan sadece kalpteki inançla yetinir, Allah'ın (c.c) emirlerini yerine getirmez ve yasaklarını çiğnerse dine ve Allah'a (c.c) olan bağlılığı yavaş yavaş zayıflar; en sonunda yok olma noktasına gelir. Bu sebeple ibadet, amel ve ahlâk hem imanı korur ve kuvvetlendirir hem de mümini iki dünyada da mutlu kılar.

Bir kişi, namaz, oruç gibi ibadetlerin farz olduğunu; içki içme, adam öldürme gibi yasaklanan fiillerin haram olduğunu kesinlikle kabul ettiği hâlde farzları yerine getirmez, yasaklardan kaçınmazsa, imandan çıkmaz ama imanının olgunluğunu yitirmiş ve onu tehlikeye düşürmüş olur. Yaprakları, dalları ve budakları yok edilen bir ağaç, yine ağaçtır ama bu hâliyle her an kuruma tehlikesiyle karşı karşıyadır. İşte amelsiz imanın durumu da buna benzer. Bu sebeple "İmanı korumak, kazanmaktan zordur." sözü meşhur olmuştur.

T TARTIŞALIM

"Biz, İsrailoğullarını denizden geçirdik. Ama Firavun ve askerleri zulmetmek ve saldırmak üzere onları takip etti. Nihayet (denizde) boğulma haline gelince, (Firavun) ''Gerçekten, İsrailoğullarının inandığı İlah'tan başka ilah olmadığına ben de iman ettim. Ben de müslümanlardanım!'' dedi."

(Yunus suresi, 90. ayet)

Yukarıdaki ayeti imanın geçerli olması için gerekli şartlar açısından tartışınız.

3. İmanın Geçerli Olmasının Şartları

İmanın geçerli olabilmesi ve sahibini ahirette ebedî kurtuluşa erdirebilmesi için şu şartları taşıması gerekir:

1. İmanın dünyada hür iradeye dayalı bir tercih olması, baskı ve tehdit neticesinde veya dünya hayatından ümit kesildiği bir zamanda (ye's) yapılmaması gerekir. Daha önce mümin olmayan bir kimsenin, hayattan ümidini kestiği son nefesinde uğrayacağı azabı fark edip "iman ettim" demesi hâlinde, onun bu imanı geçerli olmaz. Çünkü imanda esas olan gayba imandır. Son nefes anında kişi azabı gördüğünde, artık gayba imandan söz edilemez. Nitekim bir ayette **"Artık o çetin azabımızı gördükleri zaman 'Allah'a inandık ve O'na ortak koştuğumuz şeyleri inkâr ettik' derler. Fakat azabımızı gördükleri zaman imanları kendilerine bir fayda vermeyecektir. Allah'ın kulları hakkında değişmeyen âdeti budur. İşte o zaman kâfirler hüsrana uğrayacaklardır."**[20] buyurulmuştur.

2. Mümin, iman esaslarından birini inkâr anlamına gelen tutum ve davranışlardan kaçınmalıdır. Mesela Allah Teâlâ'yı tasdik edip de Hz. Muhammed'in (s.a.v) peygamberliğine inanmayan mümin olamaz. Aynı şekilde farz veya haram olduğu kesin olarak bilinen bir hükmü kendi iradesiyle inkâr eden veya bunları alaya alan; puta, haça vb. şeylere tapan bir kimseye de mümin denemez. Yani aslında zarûrât-ı dîniyyeden birini inkâr ile dinin tamamını inkâr arasında bir fark yoktur. Nitekim Allah Teala **"Şüphesiz, Allah'ı ve peygamberlerini inkâr edenler, Allah'a inanıp peygamberlerine inanmayarak ayrım yapmak isteyenler, '(Peygamberlerin) kimine inanırız, kimini inkâr ederiz' diyenler ve böylece bu ikisinin (imanla küfrün) arasında bir yol tutmak isteyenler var ya; işte onlar gerçekten kâfirlerdir. Biz de kâfirlere alçaltıcı bir azap hazırlamışızdır."** [21] buyurmaktadır.

A ARAŞTIRALIM

Kur'an-ı Kerim mealinden müminlerin özelliklerini bularak aşağıya yazınız.

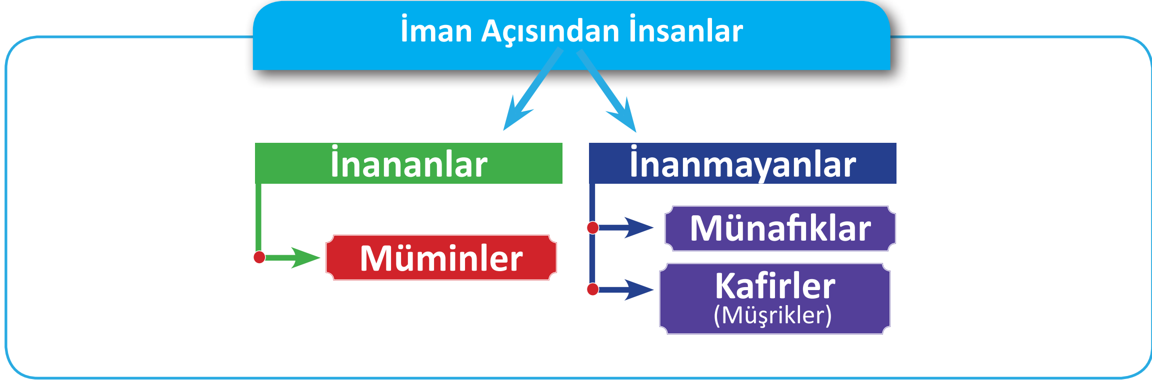
✓ ....
✓ ....
✓ ....
✓ ....

3. Mümin ne Allah'ın (c.c) rahmetinden ümidini kesmeli ne de ondan emin olmalıdır. Korku ile ümit arasında bulunmalıdır. Müminin "Nasıl olsa imanım var, o hâlde muhakkak cennete giderim." düşüncesiyle kendinden emin olması veya "Çok günah işledim, ben muhakkak cehennemliğim." diye Allah'ın (c.c) rahmetinden ümit kesmesi imanını kaybetmesine sebep olabilir. Bu konuda Kur'an'da şöyle buyurulur: **"Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Çünkü kâfirler topluluğundan başkası Allah'ın rahmetinden ümit kesmez..."**[22]; **"Allah'ın azabından emin mi oldular? Fakat ziyana uğrayan topluluktan başkası, Allah'ın (böyle) mühlet vermesinden (azabının olmayacağından) emin olamaz."**[23]

20. Mümin suresi, 84-85. ayetler.
21. Nisâ suresi, 150-151. ayetler.
22. Yusuf suresi, 87. ayet.
23. A'râf suresi, 99. ayet.

4. İnanç Bakımından İnsanlar

İman (tasdik) ve inkâr açısından insanlar, inanan ve inanmayan şeklinde iki gruba ayrılmakla birlikte şöyle tasnif edilebilir: mümin, münafık, kâfir.

4.1. Mümin

Allah'a (c.c), Hz. Peygambere ve onun haber verdiği şeylere yürekten inanıp bunları kabul ve tasdik eden kimseye mümin denir. Hakiki mümin, Kur'an'ın ve Hz. Peygamberin emirlerini yerine getiren kimsedir. Müminlerin özelliklerini belirten pek çok ayet ve hadis vardır. Örneğin; **"Mü'minler, gerçekten kurtuluşa ermişlerdir. Onlar ki namazlarında derin saygı içindedirler. Onlar ki faydasız işlerden ve boş sözlerden yüz çevirirler. Onlar ki zekâtı öderler. Onlar ki ırzlarını korurlar. Ancak eşleri ve ellerinin altında bulunan cariyeleri bunun dışındadır. Onlarla ilişkilerinden dolayı kınanmazlar. Kim bunun ötesine geçmek isterse, işte onlar haddi aşanlardır. Yine onlar ki emanetlerine ve verdikleri sözlere riâyet ederler. Namazlarını titizlikle eda ederler. İşte vâris olacaklar bunlardır; Firdevs cennetine vâris olacaklar ve orada onlar ebedî kalacaklardır."**[24], **"Gerçek müminler ancak o müminlerdir ki Allah anıldığı zaman yürekleri ürperir, âyetleri okunduğu zaman imanlarını arttırır. Ve bunlar yalnızca Rablerine tevekkül ederler."**[25]

Hz. Peygamber, müminlerin özelliklerini şöyle açıklamıştır: *"Müminlerin iman bakımından en mükemmeli, ahlak bakımından en güzel olanıdır."*[26] *"Sizden biriniz kendisi için sevip arzu ettiği şeyi din kardeşi için de sevip arzu etmedikçe gerçek anlamda iman etmiş olmaz."* [27]

Başkasına iyilik yapmak ve yaptığı işi güzel yapmak şeklinde kısmen farklı iki anlamda kullanılan ihsan Kur'an-ı Kerim'de hem Allah'a[28] hem de insanlara[29] nisbet edilerek yetmişi aşkın ayette masdar, fiil ve isim şeklinde geçmektedir. Bu ayetlerin bir kısmında "başkasına iyilik etmek", bir kısmında "yaptığı işi güzel yapmak" manasında, çoğunda ise herhangi bir belirlemeye gidilmeden mutlak anlamda kullanılmıştır.

Müminler iman üzere ölürlerse ahirette cennete girecekler, orada pek çok nimete kavuşacaklardır. Bazı müminler dünyada günah işlemişlerse Yüce Allah dilerse bu kişilerin günahını bağışlayabilir dilerse de işledikleri günah ölçüsünde cehennemde cezalandırdıktan sonra cennete koyabilir. Hiçbir mümin cehennemde ebedî kalmayacaktır. Müminlerin ebedî cennetlik olacağına dair Kur'an'da pek çok ayet vardır. Bunlardan birisinde şöyle buyurulur: **"İman edip salih ameller işleyenlere gelince, halkın en hayırlısı da onlardır. Onların Rableri katındaki mükâfatları, zemininden ırmaklar akan, içinde devamlı olarak kalacakları Adn cennetleridir. Allah kendilerinden hoşnut olmuş, onlar da Allah'tan hoşnut olmuşlardır. Bu söylenenler hep Rabb'inden korkan (O'na saygı gösterenler) içindir."**[30]

24. Muminun suresi, 1-11.ayetler.
25. Enfal suresi, 2. ayet; Ayrıca bk. Teğabün suresi, 16. ayet; Mearic suresi, 27. ayet; Bakara suresi, 265. ayet.
26. Ebû Dâvûd, Sünnet, 15.
27. Buhârî, Îmân 7; Ayrıca bk. Buhârî, Edeb, 27.; Buhârî, Salat, 88.
28. bk.Secde suresi, 7. ayet; Teğabün suresi, 3. ayet; Kasas suresi, 77. ayet; Talak suresi, 11. ayet.
29. bk. Yusuf suresi, 90. ayet; Nisa suresi, 128. ayet; Nahl suresi 128. ayet.
30. Beyyine suresi, 7-8. ayetler.

4.2. Münafık

Allah'ın (c.c) birliğini, Hz. Muhammed'in (s.a.v) peygamberliğini ve onun Allah'tan (c.c) getirdiklerini kabul ettiğini söyleyerek görünürde Müslümanlar gibi yaşadığı hâlde, kalpten inanmama durumuna **nifak**, böyle kimselere de **münafık** denir. Münafıkların içi başka dışı başkadır. Sözü özüne uygun değildir. Bir ayette şöyle buyurulur: **"İnsanlardan bazıları da vardır ki inanmadıkları hâlde 'Allah'a ve ahiret gününe inandık.' derler."**[31] Münafıkların gerçekte kâfir oldukları bir başka ayette şöyle ifade edilir: **"Onların Allah yolundan sapmalarının sebebi, önce iman edip sonra inkâr etmeleridir. Bu yüzden kalpleri mühürlenmiştir. Artık onlar hiç anlamazlar."**[32] Ayrıca Kur'an-ı Kerim'de pek çok ayette münafıkların özelliklerinden bahsedilmektedir.[33]

Münafıklar İslam toplumu için küfrünü açıkça söyleyen kafirlerden daha tehlikelidirler. Çünkü onlar dıştan Müslüman'mış gibi göründüklerinden tanınmaları mümkün değildir. Münafıklar içten içe Müslüman toplumun huzur ve düzenini bozmak isterler. Onlar gerçekte inanmadıkları için kâfirdirler ve cehennemliktirler. Bu konuda Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurulur: **"Allah erkek münafıklara da kadın münafıklara da kâfirlere de içinde ebedî kalacakları cehennem ateşini vaat etti. O, onlara yeter. Allah onlara lânet etmiştir! Onlar için devamlı bir azap vardır."**[34] Hatta bir ayette açıklandığı üzere cehennemin en alt tabakasında münafıklar bulunacaktır: **"Şüphe yok ki münafıklar cehennemin en alt katındadırlar. Artık onlara asla bir yardımcı bulamazsın."**[35]

4.3. Kâfir

Kâfir, sözlükte "örten" anlamına gelmektedir. Terim olarak ise İslam'ın temel prensiplerine inanmayan, Hz. Peygamberin Yüce Allah'tan getirdiği kesin olan ve tevatür yoluyla bize kadar ulaşmış bulunan esaslardan (*zarûrât-ı dîniyye*) bir veya birkaçını yahut da tamamını inkâr eden kimseye denir. Mesela namaz ve tesettürün farz olduğunu inkar eden; içki, faiz ve rüşveti helal sayan; meleklerin ve cinlerin varlığını kabul etmeyen kimse kâfirdir.

Bir insan kafir olarak ölürse ahiretteki yeri ebedî cehennemdir. Bu konudaki ayetlerde şöyle buyurulmuştur: **"(Ayetlerimizi) inkâr etmiş ve kâfir olarak ölmüşlere gelince, işte Allah'ın, meleklerin ve tüm insanların lâneti onların üzerinedir. Onlar ebediyyen lânet içinde kalırlar. Artık ne azapları hafifletilir ne de onların yüzlerine bakılır."**[36] **''Ayetlerimizi yalanlayanlara ve onlara uymayı kibirlerine yediremeyenlere göklerin kapıları açılmaz. Onlar deve iğne deliğinden geçinceye kadar cennete giremezler. Biz suçluları işte böyle cezalandırırız.''**[37]

B BİLGİ KUTUSU

KÜFÜR ÇEŞİTLERİ

- ✓ Küfr-i inkârî: Allah'ı, peygamberleri ve onların Allah'tan alıp getirdikleri esasları kişinin kalbiyle tasdik, diliyle ikrar etmemesidir.
- ✓ Küfr-i cühûd: Kişinin bildiği halde iman etmemesi, inkârı tercih etmesidir.
- ✓ Küfr-i inâdî: Kişinin kalben Allah'ı bilip bazen diliyle de ikrar ettiği halde haset, şöhret ve makam düşkünlüğü, kavmiyetçilik gibi sebeplerle İslam'ı bir din olarak kabullenmemesidir.
- ✓ Küfr-i nifâk: Kişinin inanılması gereken hususları diliyle ikrar ettiği halde kalben tasdik etmemesidir.

(Mustafa Sinanoğlu, "Küfür" TDV İslam Ansiklopedisi, C 26, s. 536.)

31. Bakara suresi, 8. ayet.
32. Münafikûn suresi, 3. ayet.
33. bk. Nisa suresi, 61, 142. ayet; Enfal suresi, 49. ayet; Tevbe suresi, 67. ayet; Bakara suresi, 8-20. ayetler; Maide suresi, 41, 50, 52-53. ayetler.
34. Tevbe suresi, 68. ayet.
35. Nisâ suresi, 145. ayet.
36. Bakara suresi, 161-162. ayetler.
37. A'râf suresi, 40. ayet

Allah Teala'nın ilahlığında, isim, sıfat ve fiillerinde, eşi, dengi ve ortağı bulunduğunu kabul eden; O'na *şirk* koşan kimse yani *müşrik* de kâfirin bir türüdür. Müşrikler Allah'ın (c.c) varlığını inkâr etmezler. O'ndan başka ilah olduğunu kabul ederler. Allah'a (c.c) isimleri, sıfatları, mutlak irade ve otoritesi, yarattığını yönetip idare etmesi gibi hususlarda ortak koşarlar.

N NOT EDELİM

Mümin veya Müslüman olan bir kimsenin sonradan inkâra sapması, dinden çıkması, kendi irade ve ifadesiyle İslam'dan ayrılmasına "irtidad" veya "ridde", irtidad eden kimseye de "mürted" denir. Bu kimse İslam dışında herhangi bir dine girebileceği gibi hiçbir dine bağlanmayıp tamamen tanrıtanımaz (ateist) da olabilir. Her hâlükârda kâfir olma durumu değişmez.

Şirk ile küfür birbirine yakın iki kavramdır. Aralarındaki fark, küfrün daha genel, şirkin ise daha özel olmasıdır. Bu anlamda her şirk küfürdür fakat her küfür şirk değildir. Her müşrik kâfirdir fakat her kâfir müşrik değildir. Çünkü şirk sadece Allah'a (c.c), zât, isim ve sıfatlarına ortak tanıma sonucu meydana gelir. Küfür ise, küfür olduğu bilinen birtakım inançların kabulü ile gerçekleşir. Küfür olan inançlardan biri de Allah'a (c.c) ortak tanımadır. Mesela Mecusilik'te olduğu gibi iki ilahın varlığını kabul etmek şirk olduğu gibi aynı zamanda küfürdür. Hâlbuki ahiret gününe inanmamak küfürdür ama şirk değildir.

Kur'an-ı Kerim, şirki sadece Allah'ın (c.c) yanında başka ilahlar tanımakla sınırlı görmemiştir. İlah olarak kabul edilmese de başka bir varlığı Allah'a (c.c) denk görmek ve O'na eşit tutmak şirkin bir türüdür. Nitekim Allah Teala, Allah'ı (c.c) bırakıp da başkasına tapan azgınların ve İblis'in ordularının, cehennemde birbirleriyle tartışıp çekişirken "**Vallahi, biz gerçekten apaçık bir sapıklık içindeymişiz. Çünkü biz sizi âlemlerin Rabb'i ile eşit tutuyorduk.**"[38] diyeceklerini buyurur.

İman konusu içinde bilinmesi gereken konulardan birisi de tekfir konusudur. Müslüman olduğu bilinen bir kişiyi, inkâr veya şirk özelliği taşıyan inanç, söz veya davranışından ötürü kâfir saymaya tekfir adı verilir. Yani tekfir, başkaları tarafından bir şahsın küfrüne hükmedilmesi anlamına gelir.[39]

"Ehl-i kıble tekfir edilemez." ilkesi Ehl-i sünnet'in temel prensipleri arasında zikredilmiştir.

Bir Müslümanın kâfir olduğuna hükmedilmesi onu pek ağır dünyevî sonuçlara, müeyyide ve mahrumiyetlere mahkûm etmek anlamına geldiğinden, tekfir konusunda çok titiz davranmak gerektiği açıktır. Müslüman olduğunu söyleyen bir kimsenin, bu dünyada mümin kabul edilerek İslam toplumundan dışlanmaması gerekir. Çünkü dünyada insanlar söz ve davranışlarına göre değerlendirilir. İçten inanıp inanmadığını tespit ise Allah'a (c.c) mahsus olup ahirete ilişkin bir meseledir: **"... Size selâm verene, dünya hayatının geçici menfaatine göz dikerek 'Sen mümin değilsin' demeyin..."**[40] buyurularak bu duruma işaret edilir.

38. Şuarâ suresi, 97-98. ayetler.
39. bk. Komisyon, TDV İlmihali, "İman ve İbadetler", C 1, s. 79-80.
40. Nisâ suresi, 94. ayet.

İslam âlimleri, kişiyi küfre düşürecek tüm sözleri ifade etmek üzere elfâz-ı küfür (küfür ibareleri/lafızları) tabirini kullanmışlardır. Kur'an-ı Kerim'de doğrudan doğruya küfür ifadeleri olarak, "...**Meryem oğlu Mesîh Allah'tır...**",[41] "...**Allah üçün üçüncüsüdür**",[42] "**Bu peygamber yalancı bir sihirbazdır...**",[43] "**Hayat ancak bu dünya hayatıdır, ölürüz ve yaşarız, bizi ancak zaman helak eder...**",[44] "...**Bu çürümüş kemikleri kim diriltir?**",[45] "**Kıyametin kopacağını sanmıyorum...**"[46] gibi sayılı örnekler yer alır. Ancak bunların yanında Allah'a (c.c), meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine ve ahiret gününe inanmayanlar, Allah'ın (c.c) gönderdiği hükümleri uygulamayanlar, Allah'ın (c.c) ayetlerini yani Kur'an'ı inkâr edenler kâfir olarak adlandırılmıştır.[47] Hz. Peygamber de Allah'tan (c.c) başkasının adına ant içenleri,[48] kâhinlere gidip verdikleri haberleri tasdik edenleri[49] ve küfre rıza gösterenleri[50] kâfir olarak nitelemiştir.

B BİLGİ KUTUSU

İslam âlimleri insanları küfre götürecek fiilleri ve davranışları ifade etmek üzere "ef'al-i küfür" tabirini kullanmışlardır. Bu türden fiillere örnek olarak puta tapmak, tapınmak amacıyla güneşe, aya, yıldızlara, ateşe veya herhangi bir şahsa secde etmek, haç takınmak, gayri müslimlerin kendilerine mahsus dinî kıyafetlerini giyinmek ve iman esaslarından birinin inkârını gerektirecek tarzda sihir yapmak, kehanette bulunmak fiillerini sıralamışlardır.

(Ahmet Saim Kılavuz, "Elfâz-ı Küfür", TDV İslam Ansiklopedisi, C 11, s. 26-27.)

Dinen mükellef olan yani aklı yerinde ve büluğ çağına ermiş bulunan herhangi bir kişi, uyanık ve zihni duru iken, herhangi bir zorlama ve tehdit altında olmadan, isteyerek ve kasten ve ayrıca söylediği sözün küfre götürdüğünü bilerek bir küfür sözünü söylerse imandan çıkar. Ayrıca dinen kesin biçimde sabit olan yani zarûrât-ı dîniyye kapsamına giren herhangi bir hususla alay etmek, bunlardan birisini hafife almak ve küçümsemek gibi davranışlar da kişinin küfre düşmesine sebep olacaktır. Nitekim Allah Teala, kendisini, Hz. Muhammed'in (s.a.v) yanı sıra geçmiş peygamberleri ve Kur'an'ı alay konusu yapıp küçümseyen münafıkların bu tavırlarına dikkat çekmiş, müminlere, dinî değerlere karşı alaycı tavır sergileyenlerden uzak kalmalarını emretmiş ve böylelikle bu tür davranışların da küfre götürdüğüne işaret etmiştir.[51]

Örneğin "Allah şunu bilmez" demek, Hz. Peygamberin sözlerinin anlamsız ve yalan olduğunu iddia etmek, Kur'an'ın sadece geri kalmış bir topluma indirildiğini öne sürmek, ibadet olduğunu bile bile Kabe'yi tavaf eden Müslümanlar için "Bu taşa ne diye tapıyorlar ki!" demek gibi söz ve davranışlar elfâz-ı küfür kapsamındadır. Çünkü bunların tamamı ya doğrudan doğruya iman esası olan bir hususu inkâr etme ya da şeair-i diniyye kavramıyla ifade edilen ve dinen kutsal olan ilkeler, mekânlar, şahıslar, ibadetler gibi hususları hafife alma veya onlarla istihza etme anlamına gelmektedir.

A ARAŞTIRALIM

İslam âlimleri, kişiyi küfre düşürecek tüm söz ve ifadeler için elfâz-ı küfür (küfür ibareleri/lafızları) tabirini kullanmışlardır.

Siz de çevrenizde buna örnek teşkil edecek kullanımlarla ilgili araştırma yapınız.

41. Mâide suresi, 17. ayet.
42. Mâide suresi, 73. ayet.
43. Sâd suresi, 4. ayet.
44. Câsiye suresi, 24. ayet.
45. Yâsîn suresi, 78. ayet.
46. Kehf suresi, 36. ayet.
47. bk. Nisâ suresi, 136, 150-151. ayetler; Mâide suresi, 44. ayet; Ankebut suresi, 47. ayet.
48. Buhârî, İman, 112.
49. İbn Mâce, Tahâret, 122.
50. Müslim, Fezâilü's-sahâbe, 161.
51. bk. Mâide suresi, 57. ayet; Tevbe suresi, 65-66. ayetler; En'âm suresi, 10. ayet; Enbiyâ suresi , 41. ayet.

OKUMA PARÇASI

İMAN, İSLAM ve İHSAN

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنُ عُمَرَ قَالَ: حَدَّثَنِى أَبِى عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ قَالَ: بَيْنَمَا نَحْنُ عِنْدَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ يَوْمٍ، إِذْ طَلَعَ عَلَيْنَا رَجُلٌ شَدِيدُ بَيَاضِ الثِّيَابِ، شَدِيدُ سَوَادِ الشَّعَرِ، لَا يُرَى عَلَيْهِ أَثَرُ السَّفَرِ، وَلَا يَعْرِفُهُ مِنَّا أَحَدٌ، حَتَّى جَلَسَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَأَسْنَدَ رُكْبَتَيْهِ إِلَى رُكْبَتَيْهِ، وَوَضَعَ كَفَّيْهِ عَلَى فَخِذَيْهِ، وَقَالَ: "يَا مُحَمَّدُ أَخْبِرْنِى عَنِ الإِسْلَامِ"، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "الإِسْلَامُ أَنْ تَشْهَدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَتُقِيمَ الصَّلَاةَ، وَتُؤْتِىَ الزَّكَاةَ، وَتَصُومَ رَمَضَانَ، وَتَحُجَّ الْبَيْتَ إِنِ اسْتَطَعْتَ إِلَيْهِ سَبِيلاً"، قَالَ: "صَدَقْتَ"، قَالَ: فَعَجِبْنَا لَهُ يَسْأَلُهُ وَيُصَدِّقُهُ، قَالَ: "فَأَخْبِرْنِى عَنِ الإِيمَانِ"، قَالَ: "أَنْ تُؤْمِنَ بِاللهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ، وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ"، قَالَ: "صَدَقْتَ"، قَالَ: "فَأَخْبِرْنِى عَنِ الإِحْسَانِ"، قَالَ: "أَنْ تَعْبُدَ اللهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ، فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ"، قَالَ: "فَأَخْبِرْنِى عَنِ السَّاعَةِ"، قَالَ: "مَا الْمَسْئُولُ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنَ السَّائِلِ"، قَالَ: "فَأَخْبِرْنِى عَنْ أَمَارَتِهَا"، قَالَ: "أَنْ تَلِدَ الأَمَةُ رَبَّتَهَا، وَأَنْ تَرَى الْحُفَاةَ الْعُرَاةَ الْعَالَةَ رِعَاءَ الشَّاءِ يَتَطَاوَلُونَ فِى الْبُنْيَانِ"، قَالَ: ثُمَّ انْطَلَقَ فَلَبِثْتُ مَلِيًّا، ثُمَّ قَالَ لِى: "يَا عُمَرُ أَتَدْرِى مَنِ السَّائِلُ؟" قُلْتُ: "اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ"، قَالَ: "فَإِنَّهُ جِبْرِيلُ أَتَاكُمْ يُعَلِّمُكُمْ دِينَكُمْ

Abdullah b. Ömer anlatıyor:

Bana babam Ömer ibnü'l-Hattâb rivayet etti. Dedi ki:

Bir gün Resulullah'ın yanında bulunduğumuz bir sırada aniden yanımıza, elbisesi bembeyaz, saçı simsiyah bir zât çıkageldi. Üzerinde yolculuk eseri görülmüyor; bizden de kendisini kimse tanımıyordu. Doğruca Hz. Peygamberin yanına oturdu ve dizlerini onun dizlerine dayadı. Ellerini de uylukları üzerine koydu ve:

"Yâ Muhammed! Bana İslam'ın ne olduğunu haber ver!" dedi. Resulullah:

"İslam, Allah'tan başka ilah olmadığına, Muhammed'in de Allah'ın Resul'ü olduğuna şehadet etmen, namazı dosdoğru kılman, zekâtı vermen, Ramazan orucunu tutman ve yol (külfetini) karşılamaya gücün yeterse Beyt'i haccetmendir." buyurdu. O zât:

"Doğru söyledin." dedi. Babam dedi ki:

"Biz buna hayret ettik. (Zira) hem soruyor hem de tasdik ediyordu."

Sonra "Bana imandan haber ver!" dedi. Resulullah:

"Allah'a, Allah'ın meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine ve ahiret gününe inanman, bir de kadere, hayrına şerrine inanmandır." buyurdu.

O zât (yine):

"Doğru söyledin." dedi. (Bu sefer):

"Bana ihsandan haber ver!" dedi. Resulullah:

"Allah'a, O'nu görüyormuşsun gibi ibadet etmendir. Çünkü her ne kadar sen O'nu görmüyorsan da O seni muhakkak görür." buyurdu.

O zât:

"Bana kıyametten haber ver!" dedi. Resulullah:

"Bu konuda sorulan sorandan daha bilgili değildir." buyurdular.

"O hâlde, bari bana onun alametlerinden haber ver!" dedi. Peygamber:

"Cariyenin kendi sahibesini doğurması ve yalın ayak, çıplak, yoksul koyun çobanlarının bina yapmakta birbirleriyle yarış ettiklerini görmendir. Kıyametin vakti, Allah'tan başka kimsenin bilmediği şeylerden biridir." buyurdu. Babam dedi ki:

— Bundan sonra o zât gitti. Ben hayli bir müddet (bekledim) durdum. Nihayet Resulullah bana:

"Yâ Ömer! O sual soran zâtın kim olduğunu biliyor musun?" dedi.

"Allah ve Resul'ü bilir." dedim.

"Gerçekten o Cibrîl'di. Size dininizi öğretmeğe gelmiş." buyurdular.

(Hadisin çeşitli rivayetleri için bk. Buhârî, İman, 37; Müslim, İman, 1; Tirmizi, İman, 4; Ebû Dâvûd, Sünnet, 16.)

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1- Tasdik ve ikrar ne demektir? Yazınız.

....

....

....

2- İman ile amel arasında nasıl bir ilişki vardır? Açıklayınız.

....

....

....

3- İmanda artma ve eksilme olur mu? Sebepleriyle belirtiniz.

....

....

....

4- Tekfirin doğuracağı olumsuz sonuçlar neler olabilir? Açıklayınız.

....

....

....

B Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1- Allah Teâlâ'nın ilahlığında, isim, sıfat, fiil ve hükümlerinde eşi, dengi ve ortağı bulunduğunu kabul etmeye ne ad verilir?

A. Küfür
B. İrtidat
C. Şirk
D. Fasıklık
E. Tekfir

''İman etmiş olduğu hâlde tembellikten, birtakım arzularından, sosyal şartlardan dolayı ibadet ve amellerinde eksiklik bulunan kimse dinden çıkmaz. Günahkâr olur.''

2- Bu paragrafta hangi kelamî konu dile getirilmektedir?

A. Tasdik ve ikrar
B. İmanda artma ve eksilme
C. İman ve bilim ilişkisi
D. İman - amel ve büyük günah ilişkisi
E. İman-ahiret ilişkisi

3- Aşağıdakilerden hangisi iman ile ilgili olarak söylenemez?

A. İmanın lügat manası, sözü onaylamak, güven vermek, güvende olmaktır.
B. İman, Peygamberimizin (s.a.v) Allah'tan (c.c) getirdiklerini kalp ile tasdik ve dil ile ikrardan ibarettir.
C. İman için kalbin tasdiki olmaksızın sadece dilin ikrarı yeterlidir.
D. Taklidî imana sahip mümin, dinî ve akli delillerle imanını güçlendirmekle yükümlüdür.
E. İman ile amel arasında sıkı bir ilişki vardır.

4- Aşağıdakilerden hangisi şirke örnek oluşturmaz?

A. Allah'a inanmakla birlikte, ona yakınlaşmak için insan ya da başka varlıkları aracı kılmak
B. Allah dışında, güneş, yıldız, dağ vb. varlıklara tapınmak
C. İlahın olmadığını ve evrenin yaratılmadığını savunmak
D. Allah'tan başka ilahların da olduğunu kabul etmek
E. Putları Allah'la arasında aracı kabul etmek

5- Kişiyi küfre düşürecek söz ve ifadelere İslam âlimleri tarafından verilen isim aşağıdakilerden hangisidir?

A. Şirk
B. Nifak
C. Ef'al-i Küfür
D. Fısk
E. Elfaz-ı Küfür

Aşağıdaki boşlukları verilen kelimelerle doldurunuz.

müşrik - iman - kebîre - münafıklar - tafsilî

1- .... büyük günah anlamına gelir.

2- Peygamberimizin (s.a.v) Allah'tan getirdiği bütün inanç, ibadet, muamelât ve ahlâk ilkelerini tasdik etmeye .... iman denir.

3- Amel ....ın parçası değildir. Ancak onu güçlendiren bir rüknüdür.

4- .... Allah'ın zât, sıfat, fiil ve isimlerinde ona eş isnat eden kimsedir.

5- .... İslam toplumu için küfrünü açıkça söyleyen kafirlerden daha tehlikelidirler.

D Aşağıdaki ifadelerden doğru olanların yanına (D), yanlış olanların yanına (Y) yazınız.

1- (....) Münafık, kalbi inkâr ettiği hâlde diliyle Müslüman olduğunu söyleyen kimsedir.

2- (....) İmanı diliyle ikrar etmeyen kimse kâfirdir.

3- (....) Taklidî iman kişinin nihaî kurtuluşu için yeterlidir.

4- (....) İcmalî imanın ikinci derecesi, kelime-i tevhid ve kelime-i şehadette dile getirilen hususlara inanmaktır.

5- (....) Allah'a iman etmeyen herkes müşriktir.